

วัฒนธรรมสร้างสรรค์ผ้าทอลายตากัด ตำบลเกาะยอ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา*
CREATIVE CULTURE OF WOVEN FABRIC WITH A WOVEN PATTERN,
KOH YO SUBDISTRICT, MUEANG DISTRICT, SONGKHLA PROVINCE

อุมพร จรูญโรจน์*, พรพันธุ์ เขมคุณาศัย

Umaporn Jaronroj*, Pornpan Khemakunasai

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ สงขลา ประเทศไทย

Faculty of Humanities and Social Sciences, Thaksin University, Songkhla, Thailand

*Corresponding author E-mail: Umapornjaronroj34@gmail.com

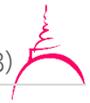
บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาองค์ความรู้ภูมิปัญญาผ้าทอลายตากัด ตำบลเกาะยอ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา 2) เพื่อได้แนวทางการพัฒนาผ้าทอลายตากัดสู่งานสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์กระเป๋าและเครื่องแต่งกายแฟชั่นร่วมสมัย เป็นงานวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) ร่วมกับวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากการสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่ม จากผู้ให้ข้อมูลหลัก ได้แก่ 1) ผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบผ้าทอลายตากัด จำนวน 5 คน 2) ช่างเย็บผ้า จำนวน 2 คน และ 3) ผู้เชี่ยวชาญด้านการทอผ้าลายตากัด จำนวน 1 คน ซึ่งเป็นผู้ที่มีประสบการณ์เรื่องการทอผ้ามากกว่า 20 ปี และหลังจากนั้นได้นำข้อมูลมาสังเคราะห์ เพื่อให้ได้องค์ความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาผ้าทอลายตากัด มาเป็นแนวทางในการศึกษาและพัฒนาผ้าทอลายตากัดสู่งานสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์กระเป๋าและเครื่องแต่งกายแฟชั่นร่วมสมัย และนำเสนอผลการวิจัยแบบพรรณนาความ ซึ่งผลการวิจัยพบว่า การศึกษาองค์ความรู้ภูมิปัญญาผ้าทอลายตากัด ตำบลเกาะยอ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา นั้น เกิดจากวิถีชีวิตของชาวบ้านในชุมชนที่ประกอบอาชีพทำการประมงพื้นบ้าน โดยใช้เครื่องมือในการจับสัตว์น้ำ คือ กัดหรืออวน และเมื่อผ่านการใช้งานมานานจึงเกิดการชำรุด ผู้หญิงในสมัยนั้นซึ่งทำงานอยู่กับบ้านจึงทำหน้าที่ซ่อมแซมให้ จึงเกิดแรงบันดาลใจเมื่อเห็นลวดลายของกัด จึงนำมาประยุกต์และออกแบบมาเป็นลายผ้าทอเกาะยอ จึงได้มีการถ่ายทอดมาถึงยุคปัจจุบันและมีการพัฒนาผ้าทอลายตากัดสู่งานสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์กระเป๋าและเครื่องแต่งกายแฟชั่นร่วมสมัยในเวลาต่อมา

คำสำคัญ: วัฒนธรรมสร้างสรรค์, ผ้าทอลายตากัด, ตำบลเกาะยอ

Abstract

The purposes of this research were: 1) Study the wisdom of the Takat pattern woven fabric in Koh Yo Subdistrict, Mueang District, Songkhla Province, and 2) To get guidelines for developing woven fabrics with a woven pattern fabric into the creation of contemporary fashion bags and apparel products. This research utilized a qualitative method combined with participatory action research (PAR). Data were collected through interviews and focus group discussions with key informants: 1) Five experts in Takat pattern woven fabric design; 2) Two sewists; and 3) One expert in Takat

pattern weaving, all with over 20 years of weaving experience. The data were then synthesized to obtain knowledge of the wisdom in Takat pattern woven fabric as a guideline for studying and developing the Takat pattern woven fabric into the creation of contemporary fashion bags and apparel products. The research results were presented in a descriptive format. The research results revealed that the knowledge of the fighting fish pattern woven fabric in Koh Yo Subdistrict, Mueang District, Songkhla Province stemmed from the way of life of the villagers in the community who work as local fishermen. They use fishing nets or nets to catch aquatic animals, which become worn out over time. Women who worked at home, would repair the house. They were inspired when they saw the patterns of the kad, so they adapted them and designed them into the Ko Yo woven fabric pattern. This has been passed down to the present day and has developed the kad pattern into creating contemporary bags and fashion clothing.

Keywords: Creative Culture, Takat Pattern Woven Fabric, Koh Yo Subdistrict

บทนำ

ยุคปัจจุบันสังคมโลกมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วทั้งด้านวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี เศรษฐกิจ สังคมและสื่อวัฒนธรรมทางปัญญาประดิษฐ์ได้เข้ามามีบทบาทกับวิถีการดำเนินชีวิตของมนุษย์ในสังคม จึงส่งผลให้สังคมต้องหันกลับมาให้ความสำคัญสร้างความตระหนักและพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้เห็นคุณค่าของมรดกทางวัฒนธรรมเพื่อนำมาสร้างประยุกต์และรังสรรค์เพื่อต่อยอดให้เกิดเป็นนวัตกรรม โดยการนำมรดกภูมิปัญญามาสร้างสรรค์ทั้งนี้ เพื่อเป็นการอนุรักษ์ สืบสานและต่อยอด จนกลายเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างคุณค่าและสร้างรายได้ทางธุรกิจให้กับชุมชนท้องถิ่นได้ ดังนั้น ปัจจุบันการนำองค์ความรู้ที่เป็นภูมิปัญญาท้องถิ่นสู่วัฒนธรรมสร้างสรรค์ (Creative Culture) จึงมีความสำคัญเป็นอย่างมาก เนื่องจากเป็นฐานรากในการพัฒนาท้องถิ่น ชุมชน ให้เกิดความยั่งยืน ส่งเสริมการคิดต่อยอด การแก้ไขปัญหา และการสร้างสรรค์แนวคิดใหม่ ๆ ที่สามารถตอบสนองต่อความต้องการที่เปลี่ยนแปลงไปของสังคมโลกยุคใหม่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมเป็นสิ่งที่แสดงให้เห็นถึงวิวัฒนาการประวัติศาสตร์ความเป็นมาของสังคมมนุษย์ อันเป็นการแสดงถึงความเจริญของชาติบ้านเมืองซึ่งทุกคนในชาติต้องช่วยกันอนุรักษ์ สืบสาน และต่อยอดเพื่อให้คนรุ่นหลังได้ชื่นชม ซึ่งวัฒนธรรมนั้นเป็นสิ่งที่เกิดจากภูมิปัญญา ความคิด ความเชื่อ และมวลประสบการณ์ของมนุษย์ที่มีความผูกพันกับธรรมชาติ วิถีการดำเนินชีวิตของมนุษย์ในชุมชนท้องถิ่นมาเป็นเวลาช้านาน และเมื่อกาลเวลาผ่านไปจึงมีการปรับตัวตามพลวัตของโลกที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา (พนัชกร พิทธิยะกุล, 2565)

ทั้งนี้ จึงเป็นการสอดคล้องกับแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติในยุทธศาสตร์การพัฒนาคมนาคมสู่สังคมแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตอย่างยั่งยืน และยุทธศาสตร์การจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืนให้คนในชุมชนมีวิถีชีวิตแบบพอเพียงสามารถดำเนินชีวิตแบบที่พึ่งพาตนเองได้เกิดภูมิคุ้มกันไม่หลงทางไปกับกระแสการเปลี่ยนแปลงของโลกยุคใหม่จึงต้องสร้างความตระหนักให้คิดแบบมีเหตุผลเห็นความสำคัญของภูมิปัญญาท้องถิ่นที่เชื่อมโยงกับวิถีการดำเนินชีวิตจริงที่จะต้องพึ่งพาอาศัยภูมิปัญญาฐานรากจากบรรพบุรุษและบริบทชุมชนอย่างสมดุล เพื่อปลูกฝังความยั่งยืนกับชุมชนท้องถิ่นต่อไป (คมกริช ชาญณรงค์ และบุญสม ยอดมาลี, 2560) และดังที่ ประกอบ ใจมั่น ได้กล่าวว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่นมีความสำคัญและจำเป็น ดังนี้ 1) เป็นองค์ความรู้ที่เกิดขึ้นจากสติปัญญาและได้ผ่านการสังเคราะห์จากบรรพบุรุษที่คิดค้นมาแล้วว่าเป็นสิ่งที่ดีที่ถูกต้อง 2) เป็นการสร้างความสมดุลระหว่างมนุษย์และสิ่งแวดล้อมในชุมชน 3) เป็นการนำองค์ความรู้ที่ได้คิดค้นขึ้นมาสร้างเป็นนวัตกรรมหรือของใช้ต่าง ๆ มาใช้ในชีวิตประจำวัน 4) มนุษย์ในสังคมสามารถนำมาประยุกต์หรือต่อยอดเพื่อให้สอดคล้องกับการดำรงชีวิตใน

โลกยุคใหม่ และ 5) มีความสำคัญต่อองค์กรภาครัฐและเอกชนที่จะได้นำมาเป็นฐานคิดในการกำหนดนโยบายเพื่อพัฒนาสังคมต่อไป (ประกอบ ใจมั่น, 2539) และรัตนะ บัวสนธ์ ได้กล่าวว่า ภูมิปัญญาท้องถิ่น เป็นกระบวนการทัศน์ของบุคคลที่มีต่อตนเอง ต่อโลกและต่อสิ่งแวดล้อม ซึ่งกระบวนการทัศน์ดังกล่าวจะได้รับการถ่ายทอด สอนและปฏิบัติสืบเนื่องต่อ ๆ กันมาเพื่อการนำมาประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันและใช้ในการแก้ปัญหาให้กับสังคม (รัตนะ บัวสนธ์, 2542) ดังนั้น จากแนวคิดที่นำเสนอมาทำให้ผู้วิจัยเล็งเห็นถึงความสำคัญอันทรงคุณค่ายิ่งของวัฒนธรรมภูมิปัญญาที่บรรพบุรุษได้มีการถ่ายทอดไว้จากรุ่นสู่รุ่น กล่าวคือ วัฒนธรรมภูมิปัญญาเป็นองค์ความรู้ที่ผ่านการสังเคราะห์จากเจ้าของภูมิปัญญามาแล้วว่าเป็นสิ่งที่มีประโยชน์ สามารถนำมาใช้ในวิถีการดำเนินชีวิตได้ ซึ่งวัฒนธรรมภูมิปัญญาของแต่ละท้องถิ่นมีความแตกต่างกัน ทั้งนี้ มีปัจจัยของความแตกต่างหลาย ๆ ด้าน เช่น ลักษณะสภาพแวดล้อมทางภูมิศาสตร์ ภูมิประเทศ ภูมิอากาศ ความเชื่อ ทรัพยากรธรรมชาติ สภาพแวดล้อมในชุมชน เป็นต้น ดังนั้นแล้วภูมิปัญญาชาวบ้านหรือภูมิปัญญาท้องถิ่น (Local Wisdom) เป็นพื้นความรู้ ความสามารถ ความรอบรู้ ซึ่งเป็นองค์ความรู้และทักษะที่เกิดจากการสังสมประสบการณ์ การเรียนรู้ การเลือกสรร การปรับปรุง และการถ่ายทอดสืบต่อกันมา (สำนักงานราชบัณฑิตยสภา, 2560)

ดังนั้น สังคมโลกยุคใหม่ที่เป็นโลกดิจิทัลหรือโลกยุคสังคมปัญญาประดิษฐ์นั้น การนำองค์ความรู้ที่บรรพบุรุษได้ถ่ายทอดไว้ให้นั้นมานุรักษ์ สืบสาน และต่อยอดเพื่อให้เกิดการต่อยอดการเรียนรู้ที่บูรณาการนั้นมนุษย์จำเป็นต้องนำภูมิปัญญาหรือวัฒนธรรมที่มีอยู่แล้วมาสร้างสรรค์หรือเรียกว่าวัฒนธรรมสร้างสรรค์มาสร้างมูลค่าให้กับชุมชนท้องถิ่นต่อไป ซึ่งการสร้างสรรคไม่ได้ หมายถึง เพียงแค่การนำวัสดุในท้องถิ่นมาผลิตงานศิลปะหรืองานออกแบบเท่านั้น แต่ยังคงครอบคลุมถึงการส่งเสริมให้บุคคลและองค์กรได้เกิดจินตนาการมีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ การเปิดรับความคิดเห็นและองค์ความรู้ของโลกยุคใหม่มาสร้างสรรค์ขึ้นแบบมีส่วนร่วมของคนในชุมชน และเพื่อเป็นการต่อยอดเสริมสร้างสนับสนุนองค์ความรู้ที่หายไปแล้วมาต่อยอดก็ได้ สร้างความตระหนัก ความรัก และห่วงแหนมรดกทางภูมิปัญญาที่บรรพบุรุษได้ถ่ายทอดไว้ให้ นอกจากนี้ ยังเป็นการเพิ่มศักยภาพการเรียนรู้ให้กับคนรุ่นใหม่และสามารถนำมรดกภูมิปัญญา มาสร้างเป็นผลิตภัณฑ์เพื่อสร้างรายได้ให้กับคนในชุมชนท้องถิ่นอย่างยั่งยืน จากแนวคิดสำคัญที่กล่าวมานี้ทำให้ผู้วิจัยตระหนัก สนใจ และเห็นถึงความสำคัญในการที่จะนำภูมิปัญญาผ้าทอเกาะยอ ตำบลเกาะยอ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา มานุรักษ์ไว้ให้กับคนรุ่นต่อไป การทอผ้าของชาวบ้านในชุมชนเกาะยอนั้น ทำกันมาช้านานแล้วตั้งแต่สมัยอดีตซึ่งสมัยก่อนทำขึ้นเพื่อนำมาใช้ในครัวเรือนและมีลวดลายต่าง ๆ มากมายที่บรรพบุรุษได้ถ่ายทอดไว้ ลวดลายต่าง ๆ นั้นมีลักษณะและชื่อเรียกแตกต่างกันไปตามทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชน เช่น ลายดอกพิกุล ลายราชวัตร ลายลูกแก้ว เป็นต้น แต่ในครั้งนี้ผู้วิจัยสนใจที่จะศึกษาเพื่อให้ได้องค์ความรู้เกี่ยวกับผ้าทอลายตากัด ที่เป็นหนึ่งในมรดกทางวัฒนธรรมที่สำคัญของชุมชนตำบลเกาะยอ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา ที่เป็นการสะท้อนให้เห็นถึงภูมิปัญญาและความคิดสร้างสรรค์ของชาวบ้านในชุมชนการทอผ้าลายตากัดไม่เพียงแต่เป็นกระบวนการผลิตลายของ ผ้าทอเกาะยอที่มีเอกลักษณ์เฉพาะตัวเท่านั้น แต่ยังเป็นสื่อกลางในการถ่ายทอดประวัติศาสตร์วิถีชีวิต อาชีพ และความเชื่อของคนในชุมชนท้องถิ่น ที่ถ่ายทอดและคิดออกมาผ่าน ลวดลายผ้าทอเกาะยอที่ถูกสร้างสรรค์ผ่านวิถีการประกอบอาชีพในชุมชนขึ้นอย่างพิถีพิถันในยุคที่โลกมีการเปลี่ยนแปลงและเทคโนโลยีเข้ามามีบทบาทในการดำเนินชีวิตของมนุษย์อย่างไม่สามารถปฏิเสธได้ และในขณะเดียวกันวัฒนธรรมและองค์ความรู้ทางภูมิปัญญาท้องถิ่นถูกคุกคาม จากกระแสวัฒนธรรมสมัยใหม่ที่ไหลบ่าเข้ามาอย่างรวดเร็ว ดังนั้นแล้วคำตอบที่ได้จากโจทย์วิจัยดังกล่าวทำให้ผู้วิจัยตระหนักถึงการอนุรักษ์ สืบสาน และต่อยอดสิ่งที่เป็นมรดกอันล้ำค่าของชาติไว้

จากสภาพปัญหาและความสำคัญดังกล่าว จึงสนใจที่จะศึกษา เรื่อง วัฒนธรรมสร้างสรรค์ผ้าทอลายตากัด ตำบลเกาะยอ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา เพื่อศึกษาองค์ความรู้ภูมิปัญญาผ้าทอลายตากัด ตำบลเกาะยอ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา เพื่อให้ได้แนวทางการพัฒนาผ้าทอลายตากัดสู่งานสร้างสรรค์ ผลิตภัณฑ์ กระเป๋า และเครื่องแต่งกายแฟชั่นร่วมสมัยขึ้น อันจะส่งผลต่อการพัฒนาเพื่อสร้างความยั่งยืนให้กับชุมชนต่อไป

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาองค์ความรู้ภูมิปัญญาผ้าทอลายตากัด ตำบลเกาะยอ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา
2. ได้แนวทางการพัฒนาผ้าทอลายตากัดสู่งานสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์กระเป๋าและเครื่องแต่งกายแฟชั่นร่วมสมัย

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้มีวิธีการดำเนินการวิจัย ตามลำดับขั้นตอน ดังนี้

รูปแบบการวิจัย

เป็นวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) แบบปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research: PAR) เพื่อใช้ในการศึกษาภูมิปัญญาผ้าทอลายตากัด โดยศึกษาเอกสาร ตำรา งานวิจัยที่เกี่ยวข้องและแหล่งข้อมูลสารสนเทศอิเล็กทรอนิกส์ เพื่อรวบรวมแนวคิดทฤษฎี วัฒนธรรม สร้างสรรค์ภูมิปัญญาผ้าทอลายตากัด ตำบลเกาะยอ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา

ประชากรและผู้ให้ข้อมูลสำคัญ

ประชากร ได้แก่ ประชาชนในพื้นที่ ตำบลเกาะยอ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา จำนวน 20 คน คือ ผู้ที่มีคุณลักษณะคือ เป็นผู้ที่มีความรู้ความสามารถในการออกแบบผ้า การทอผ้าลายตากัด และเป็นผู้ที่มีประสบการณ์การทอผ้ามากกว่า 20 ปี

ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ ได้แก่ 1) ผู้เชี่ยวชาญด้านการออกแบบผ้าทอลายตากัด จำนวน 3 ราย 2) ช่างเย็บผ้า จำนวน 2 ราย และ 3) ผู้เชี่ยวชาญด้านการทอผ้าลายตากัด จำนวน 1 ราย ซึ่งผู้ที่มีความรู้ความสามารถในการออกแบบผ้า การทอผ้าลายตากัด และเป็นผู้ที่มีประสบการณ์การทอผ้า มากกว่า 20 ปี ใช้วิธีการเลือกแบบเจาะจง

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) แบบสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้าง และ 2) แบบการบันทึกจากการสนทนากลุ่ม

เก็บรวบรวมข้อมูล ด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้าง และการสนทนากลุ่ม จำนวน 2 ครั้ง โดยการศึกษา ค้นคว้าและรวบรวมข้อมูลจากเอกสารที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมากำหนดเป็นแนวทางในการวิจัยและลงพื้นที่เก็บข้อมูลภาคสนาม เพื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์ผ่านการสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่มเพื่อนำองค์ความรู้เรื่อง วัฒนธรรมสร้างสรรค์ภูมิปัญญาผ้าทอลายตากัด ตำบลเกาะยอ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา มาเป็นแนวทางในการศึกษาองค์ความรู้และนำไปเป็นแนวทางในการพัฒนา ผ้าทอลายตากัด สู่งานสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์กระเป๋าและเครื่องแต่งกายแฟชั่นร่วมสมัย

วิเคราะห์ข้อมูล ด้วยการสังเคราะห์องค์ความรู้เกี่ยวกับภูมิปัญญาผ้าทอลายตากัดเพื่อนำมาเป็นแนวทางในการพัฒนาผ้าทอลายตากัดสู่งานสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์กระเป๋าและเครื่องแต่งกายแฟชั่นร่วมสมัย และนำเสนอข้อมูลเชิงพรรณนาวิเคราะห์ (Descriptive Research)

ผลการวิจัย

การวิจัยวัฒนธรรมสร้างสรรค์ผ้าทอลายตากัด ตำบลเกาะยอ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา ผู้วิจัยขอเสนอผลการวิจัยเสนอตามลำดับ ดังนี้

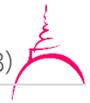
ตอนที่ 1 ผลการศึกษาองค์ความรู้ภูมิปัญญาผ้าทอลายตากัด ตำบลเกาะยอ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา

ผลการศึกษาองค์ความรู้ภูมิปัญญาผ้าทอลายตากัด ตำบลเกาะยอ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา พบว่าผ้าทอลายตากัดเป็นหนึ่งในลวดลายผ้าทอพื้นเมืองที่เกิดจากกระบวนการคิดที่มีฐานรากมาจากวิถีการดำเนินชีวิตหรือวิถีชุมชนการประกอบอาชีพประมงของชาวบ้าน ในลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่ภาคสนามทำการศึกษาข้อมูลจากการสัมภาษณ์และการสนทนากลุ่ม จำนวน 2 ครั้ง จากผู้เชี่ยวชาญที่มีองค์ความรู้เกี่ยวกับ

ภูมิปัญญาผ้าทอลายตากัด ตำบลเกาะยอ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา จำนวน 5 คน ได้แก่ ป้าซ่าง ครุนพมาศ ยายเรณู ลุงจิต และป้าดำ ผู้ที่มีความเชี่ยวชาญและมีประสบการณ์ในเรื่องผ้าทอเกาะยอและการออกแบบ ผ้าทอลายตากัดผู้ให้ข้อมูลคนที่ 1 “ป้าซ่าง” อยู่บ้านเลขที่ 45 หมู่ 5 บ้านท่าไทร ตำบลเกาะยอ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา กล่าวว่า ผ้าทอเกาะยอมีประวัติความเป็นมาที่ยาวนานและการทอผ้าจะต้องมีใจรัก มีความอดทนสูง ผ้าทอลายตากัดนั้น เป็นผ้าที่เกิดจากแรงบันดาลใจของผู้คิดค้น ซึ่งลายผ้าเป็นการสะท้อนถึงการใช้เครื่องมือในการจับสัตว์น้ำที่มีชื่อเรียกว่า อวน หรือกัต เนื่องจากชาวบ้านในชุมชนเกาะยอจะมีการทำอาชีพประมงพื้นบ้านบริเวณทะเลสาบรอบ ๆ เกาะยอมาเป็นเวลาหลายยุคสมัย ดังนั้น จึงได้นำลายกัต หรืออวน มาสร้างสรรค์ออกแบบเป็นลายผ้าทอเกาะยอ คือ ลายตากัด ส่วนผู้ให้ข้อมูลอีก 4 คน คือ “ครุนพมาศ” “ยายเรณู” “ลุงจิต” และ “ป้าดำ” ตั้งแต่จำความได้คนเกาะยอ สมัยก่อนทำอาชีพประมงพื้นบ้านกับทอผ้า ผู้ชายจะออกไปทำงานนอกบ้านหรือเรียกกันว่า ออกทะเลไปหาปลา ส่วนผู้หญิงจะทำงานอยู่กับบ้าน เช่น ทอผ้า ทำงานเย็บปักถักร้อย เช่น ในกรณีที่กัต หรืออวนขาด ผู้ที่ทำหน้าที่ แซ่มแซม ก็คือ ผู้หญิง ดังนั้นแล้วจึงเกิดความคิดที่จะออกแบบและลายผ้าที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวันหรืองานที่ตน ทำอยู่ ซึ่งมองว่าง่ายจึงได้เกิดแรงบันดาลใจ เอาลายของกัตหนืออวน มาออกแบบลายผ้าทอ ทำให้ได้รับความชื่นชม จากผู้พบเห็นว่า มีความสวยงาม จึงเรียก ผ้าทอลายนี้ว่า ลายตากัด ซึ่งเป็นชื่อที่ใช้เรียกกันมาถึงปัจจุบัน ครุนพมาศ สาสนัย ยายเรณู ลุงจิต และป้าดำ การออกแบบผ้าทอลายตากัดเป็นมรดกภูมิปัญญาของชาวบ้านที่ทรงคุณค่า ที่เกิดจากกระบวนการคิดอันชาญฉลาดที่มีรากเหง้ามาจากวิถีการดำเนินชีวิตหรือวิถีชุมชนที่ทำอาชีพประมงพื้นบ้าน ในลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาบริเวณพื้นที่ชุมชนเกาะยอ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา ผ้าทอลายตากัดที่แปลงจากเรื่อง ธรรมดาให้กลายเป็นลายผ้าที่ทรงคุณค่าเป็นอัตลักษณ์และมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชนเกาะยอที่ถ่ายทอด เรื่องราวชีวิตผ่านผืนผ้าอย่างมีความหมาย ลวดลาย “ตากัด” ในวัฒนธรรมท้องถิ่นไม่ได้เป็นเพียงการตกแต่งบนผืนผ้า แต่เป็นสัญลักษณ์ของชีวิตวิถีชุมชนและภูมิปัญญาท้องถิ่น ที่มีความหมายจึงเป็นการสะท้อนเรื่องราววิถีชีวิตของ ชาวประมงพื้นบ้านใน ตำบลเกาะยอ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลาด้วย ดังนั้น จึงอยากให้คนรุ่นใหม่ได้เรียนรู้และ ต่อยอดให้คงอยู่คู่ชุมชนตลอดไป (วิระยุทธ์ เพชรทอง (ป้าซ่าง), 2568)

ในส่วนของการขั้นตอนการทอผ้าลายตากัดโดย (ครุนพมาศ) ได้ให้ข้อมูลการทอผ้าลายตากัดตั้งแต่เริ่มต้นจน เสร็จสมบูรณ์ว่า การทอผ้าลายตากัด เป็นกระบวนการที่ต้องอาศัยทั้งความรู้เชิงช่างและประสบการณ์ที่ได้รับ การถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น ทุกขั้นตอนของการทำผ้าทอ โดยเฉพาะลายตากัดซึ่งเป็นลวดลายที่มีความละเอียดและมีเอกลักษณ์เฉพาะตัวจึงได้ให้ข้อมูลว่าถ่ายการทอผ้ามีหลายขั้นตอน เช่น เริ่มจากการเลือกซื้อด้ายต้องคัดเลือกชนิด ของด้ายให้ตรงกับประเภทผ้าที่ต้องการทอ โดยแยกเป็นด้ายพุ่ง (สำหรับทอแนวนอน) และ ด้ายยืน (สำหรับซิง ในแนวตั้ง) สีของด้ายควรเลือกให้กลมกลืนกันเพื่อให้ลายผ้าดูสวยงามจากนั้นเข้าสู่ขั้นตอนการกรอด้วย โดยกรอด้วย ไส้หลอดเพื่อใช้กับกะสวย แล้วนำไปคั้นโหมก ซึ่งเป็นกระบวนการจัดเรียงเส้นด้ายให้เป็นระเบียบก่อนจะม้วนเข้า กับลูกหัด เพื่อเตรียมใส่ในกี่ทอผ้า เมื่อลูกหัดพร้อมแล้วจะนำไปซิงในกี่ทอผ้า โดยต้องซิงให้แน่นและตรง เพื่อให้ เส้นด้ายยืนเรียงอย่างแม่นยำ หลังจากนั้นจึงเข้าสู่ขั้นตอนสำคัญที่สุด คือ การเก็บดอกผ้าหรือ “คัดลาย” ซึ่งใช้สมุด กราฟเป็นเครื่องมือช่วยวางตำแหน่งลวดลายต้องนับจำนวนเส้นด้ายและวางลายให้ดี หากผิดเพียงเล็กน้อย ลวดลาย จะเบี้ยวหรือผิดแบบทันที จำเป็นต้องรื้อและเริ่มต้นใหม่ เมื่อคัดลายเสร็จแล้วจึงเข้าสู่การก่อเขา หรือผูกตะกอก ซึ่งผ้าลายตากัดจะต้องใช้ตะกอก จำนวน 8 ชุด เนื่องจากลายมีความละเอียดสูง การผูกตะกอกต้องมีสมาธิที่แม่นยำ เพราะทุกเส้นมีผลต่อความสมบูรณ์ของลายผ้า และขั้นตอนสุดท้าย คือ ขั้นตอนการทอผ้าโดยใช้กะสวยใส่ด้ายพุ่ง แล้วทอผ่านกี่กระตุกไปที่ละแถว พร้อมกับใช้ไม้ดาบ ตีให้แน่นเป็นจังหวะจนกว่าจะได้รับความยาวตามที่ต้องการ (ครุนพมาศ สาสนัย, 2568)

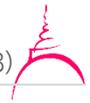
จากคำสัมภาษณ์เกี่ยวกับที่มาของผ้าทอลายตากัด “ผ้าทอลายตากัด” เป็นหนึ่งในลวดลายผ้าทอพื้นบ้านที่เกิดจากกระบวนการสร้างสรรค์ซึ่งมีรากฐานมาจากวิถีชีวิตของชุมชนเกาะยอ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา โดยเฉพาะอย่างยิ่งจากครอบครัวชาวประมงซึ่งมีความคุ้นเคยกับการใช้อวนจับปลา หรือที่ชาวบ้านเรียกกันว่า “กัต” คำว่า “ตากัด” จึงหมายถึง อวนที่ถูกซ่อมแซมหลังการใช้งาน ซึ่งเมื่อเย็บซ่อมแล้วจะเกิดเป็นลวดลายเฉพาะชาวบ้าน โดยเฉพาะผู้หญิงในครัวเรือนที่ทำหน้าที่เย็บอวนซ่อมอุปกรณ์เหล่านี้ จึงเกิดแรงบันดาลใจในการนำลวดลายจาก “กัต” มาประยุกต์เป็นลายผ้า จากสัมภาษณ์เกี่ยวกับการถ่ายทอดภูมิปัญญาการทอลายตากัดในชุมชน สรุปได้ว่า ภูมิปัญญาการทอลายตากัดในชุมชนเกาะยอ จังหวัดสงขลา มีการถ่ายทอดผ่านระบบครอบครัวและกลุ่มผู้หญิงในชุมชนมาอย่างยาวนานจนถึงปัจจุบัน

ตอนที่ 2 ได้แนวทางการพัฒนาผ้าทอลายตากัดสู่งานสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์กระเป๋าและเครื่องแต่งกายแฟชั่นร่วมสมัย ผลจากการสนทนากลุ่ม (Structured Interview) ทั้ง 2 ครั้ง จากครูนพมาศ สาสนีย์ ยายเรณู เพชรทอง ลุงจิต เพชรทอง และพรเพ็ญ อนันตพันธ์ (ป้าดำ) ณ บ้านเลขที่ 45 หมู่ที่ 5 บ้านท่าไทร ตำบลเกาะยอ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา ทำให้ได้แนวทางและข้อสรุปร่วมกันของการพัฒนาผ้าทอลายตากัดสู่งานสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์กระเป๋าและเครื่องแต่งกายแฟชั่นร่วมสมัยและ พบว่า ผ้าทอลายตากัดควรนำไปพัฒนาเป็นกระเป๋าและเครื่องแต่งกายแฟชั่นร่วมสมัย ดังนี้ ถ้าจะเอาผ้าลายตากัดไปทำกระเป๋าหรือเสื้อผ้าต้องเลือกเนื้อผ้าที่ไม่หนาเกินไปมีลายที่ละเอียดและต้องลดตะกอกให้เหมาะกับงาน เพราะลายตากัดปกติเขาใช้ 8 ตะกอก ลายจะเด่นแต่ผ้าเนื้อแข็งและควรให้ดีไซน์เนอร์มาช่วยเลือกแบบที่เข้ากับแฟชั่น ในส่วนที่นำไปทำเป็นของใช้ประจำวัน เช่น กระเป๋าสตางค์ เสื้อใส่เที่ยว ผ้าพันคอ เพราะใช้ได้จริง แล้วคนรุ่นใหม่จะเห็นว่าเข้ากับสมัยนิยม ผ้าตากัดมีลายเฉพาะมาก ต้องใช้เทคนิค Mix & Match กับวัสดุร่วมสมัย เช่น หนัง PU หรือผ้าใบ เพื่อให้ได้ความรู้สึกกราฟต์แบบเท่ ๆ จะทำให้ดึงดูดใจวัยรุ่นได้ และควรออกแบบเป็น Collection ที่เล่าเรื่องลายผ้ากับท้องถิ่น เช่น ใช้ลายตากัดเป็นแถบตกแต่งเสื้อโค้ต หรือเป็นช่องกระเป๋าเสื้อ สูท กระโปรง จะได้ทั้งความร่วมมือและความเป็นวัฒนธรรมไทยและจะต้องเพิ่ม Storytelling ในการขาย เช่น ทำป้ายเล่าว่ามาจากเกาะยอ มีชื่อช่างทอ มีลายมือเขียนบนการ์ดแนบไปในกล่องพรีเมียม จะทำให้สินค้าดูมีคุณค่าทางใจมากขึ้น ซึ่งผ้าทอลายตากัดใช้แต่งชายเสื้อ คอเสื้อ หรือเย็บแทรกในชุดเรียบ ๆ ก็สวย เหมาะกับแนว “Urban Cultural” ที่ลูกค้าคนเมืองชอบมากในตอนี้ (ยายเรณู เพชรทอง, 2568); (ลุงจิต เพชรทอง, 2568); (พรเพ็ญ อนันตพันธ์ (ป้าดำ), 2568)

ผลการได้แนวทางการพัฒนาผ้าทอลายตากัดสู่งานสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์กระเป๋าและเครื่องแต่งกายแฟชั่นร่วมสมัย การร่วมสนทนากลุ่ม (Structured Interview) ของยายเรณู ลุงจิต และป้าดำ เห็นตรงกันว่าถ้าต้องการนำผ้าทอลายตากัดมาพัฒนาเป็นกระเป๋า เสื้อผ้า หรือเครื่องแต่งกายร่วมสมัยนั้นจะต้องเลือกเนื้อผ้าที่ไม่หนาจนเกินไปมีลวดลายละเอียดและจะต้องลดตะกอกให้เหมาะกับงานที่นำมาสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์นั้น ๆ ซึ่งปกติแล้วผ้าทอลายตากัดที่นิยมใช้นั้น คือ 8 ตะกอกและเป็นลายที่โดดเด่นเนื้อผ้าแข็ง ดังนั้น ดีไซน์เนอร์หรือผู้ออกแบบในการสร้างสรรค์ชิ้นงานจะต้อง Mix & Match เข้ากับแฟชั่นร่วมสมัยและจะต้องเพิ่ม Story Telling ในการขายเพื่อจะทำให้สินค้ามีคุณค่าทางใจ ซึ่งผ้าทอลายตากัดเป็นผ้าที่มีคุณภาพสูง และสามารถนำมาพัฒนาออกแบบเป็นผลิตภัณฑ์ เช่น กระเป๋าและเครื่องแต่งกายแฟชั่นร่วมสมัย ซึ่งมีข้อเสนอแนะ คือ จะต้องปรับลวดลายและเนื้อผ้าให้มีความเหมาะสมกับการตัดเย็บ โดยเฉพาะการลดจำนวนตะกอกและความแข็งของผ้าเพื่อให้สามารถนำไปใช้เป็นส่วนประกอบในการทำขอบกระเป๋า ปลายแขนเสื้อ หรือใช้เป็นแถบในการตกแต่งเสื้อผ้าที่จะต้องผสมผสานของวัสดุสมัยใหม่เข้ามาด้วย เช่น หนัง PU ผ้าใบ ผ้าฝ้ายสีพื้น ทั้งนี้ เพื่อเพิ่มมิติของงานออกแบบและสร้างความน่าสนใจในเชิงแฟชั่นควบคู่กับการออกแบบผลิตภัณฑ์ที่เป็นชุดคอลเลกชันร่วมสมัย ที่เกี่ยวข้องกับภารกิจแรงบันดาลใจจากวิถีชีวิตการทำประมงพื้นบ้านของชาวบ้านในชุมชนเกาะยอ และยังเป็นการสร้างแบรนด์โดยใช้ Storytelling ในการเล่าเรื่องผ้าทอเพื่อจะช่วยเหลือคุณค่าให้กับมรดกทางวัฒนธรรม ความรู้สึกของลูกค้า และผู้ที่พบเห็นหากต้องการให้ผ้าทอลายตากัด

ตอบโจทย์ความต้องการในตลาดของคนรุ่นใหม่ ยายเรณู เพชรทอง ลุงจิต เพชรทอง และพรเพ็ญ อนันตพันธ์ (ป้าดำ) (ผู้ร่วมสนทนากลุ่ม), อูมาพร จรุงโรจน์ (ผู้นำสนทนากลุ่ม) เมื่อวันที่ 24 มิถุนายน 2568 สิ่งที่จะต้องคำนึงถึงลักษณะสำคัญ 4 ด้าน ได้แก่ 1) การใช้ลายผ้า 2) การเลือกโทนสีร่วมสมัย 3) การจับคู่วัสดุให้มีมิติ และการออกแบบรูปทรงให้เข้ากับแฟชั่นยุคใหม่ และ 4) การใช้ผ้าทอลายตากัดควรเน้นไปที่การตกแต่งแทนการใช้เต็มผืน ทั้งนี้เพื่อไม่ให้เกิดความรู้สึกโบราณเกินไป และโทนสีควรปรับมาใช้ในกลุ่มสีเอิร์ธโทนหรือพาสเทล เช่น เทาอ่อน น้ำตาลอมเขียว ครีม เพื่อให้เข้ากับเทรนด์แฟชั่นปัจจุบัน วัสดุที่เหมาะสมสำหรับการจับคู่กับผ้าทอลายตากัด ได้แก่ หนังกะพี้ม แคนวาส หรือยีนส์ ซึ่งให้ความแข็งแรงแต่ร่วมสมัย นอกจากนี้ ควรออกแบบที่เรียบง่ายแต่มีสไตล์ เช่น เสื้อโอเวอร์ไซส์ กระเป๋าทรงกล่องหรือเสื้อแจ็กเก็ตที่มีลายแซมเพื่อตอบโจทย์ความต้องการของคนรุ่นใหม่ที่ทำให้ความสำคัญกับแฟชั่นเชิงวัฒนธรรมแบบมินิมอลที่มีเรื่องราวเพื่อให้เข้าถึงกลิ่นไอทางวัฒนธรรมภูมิปัญญาผ้าทอ ทั้งนี้ พบว่า ด้านการทำการตลาดของผ้าทอลายตากัดมีลักษณะสำคัญ 3 ประเด็น ได้แก่ 1) นักท่องเที่ยวที่ชื่นชอบตลาดที่มีสินค้าสะท้อนความเป็นท้องถิ่นการจัดทำสินค้า จะต้องมีการเล่าหรือสามารถสื่อความหมายลงในผลิตภัณฑ์นั้น ๆ เช่น ผ้าพันคอ กระเป๋าแฮนด์เมด ป้ายเรื่องราววิวัฒนาการความเป็นมาของผ้าทอลายตากัด ที่สามารถสร้างความประทับใจและเกิดการซื้อซ้ำได้ 2) เปิดขายผลิตภัณฑ์ผ่านตลาดออนไลน์ สำหรับผู้ที่เข้าถึงเทคโนโลยี และจะต้องสร้างคอนเทนต์การทำคลิป Tik Tok เป็นต้น เพื่อสร้างความน่าสนใจในการเข้าถึงวัฒนธรรมสร้างสรรค์ภูมิปัญญาผ้าทอลายตากัด ตำบลเกาะยอ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา และ 3) ตลาดต่างประเทศมีการขยายไปสู่ประเทศทางยุโรป และญี่ปุ่น จะนิยมผลิตภัณฑ์ที่เป็นภูมิปัญญาในงานหัตถกรรมที่มาจากประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งผ้าทอลายตากัดที่ได้นำมาสร้างสรรค์เป็นผลิตภัณฑ์ร่วมสมัย เช่น กระเป๋าผ้า เสื้อคลุม และเครื่องประดับที่ทำจากผ้าสร้างรายได้ให้กับชุมชนได้แต่ต้องได้รับรองคุณภาพว่ามีมาตรฐาน (พรสุดา มาระเสนา (น้าปุย), 2568)

ผลการสนทนากลุ่มเกี่ยวกับการออกแบบเกี่ยวกับการใช้ลวดลาย การเลือกสี การจับคู่วัสดุร่วมกับผ้า รูปแบบที่เข้ากับคนรุ่นใหม่ จากครูพนมาศ ยายเรณู และลุงจิต พบว่า ผ้าทอลายตากัดมีโครงสร้างลายซ้ำแบบจังหวะถี่ ๆ ถ้าใช้ทั้งผืนจะดูแน่นไปสำหรับแฟชั่นคนรุ่นใหม่ แนะนำให้ใช้ลายบางส่วน เช่น เป็นแถบข้าง หรือซ้อนใต้ผ้าโปร่ง เพื่อให้เกิดมิติ แล้วควรเลือกใช้สีเอิร์ธโทนหรือพาสเทล เช่น น้ำตาลอ่อน เทาอมเขียว ครีม เพื่อให้เข้ากับเสื้อผ้าสมัยใหม่ ดังนั้นแล้วคนรุ่นใหม่ชอบอะไรเรียบแต่มีความหมาย ถ้าใช้ผ้าตากัดแบบเข้ม ๆ ดั้งเดิม อาจจะดูแก่ไปต้องปรับให้มีคอนทราสต์ เช่น ลายพื้นบ้านแต่ใช้กับทรงโอเวอร์ไซส์ สีดำล้วนแล้วมีแถบลายตากัดตรงแขน หรือจับคู่กับกางเกงยีนส์เท่ ๆ จะได้ลุคอินเทจผสมโมเดิร์น ส่วนวัสดุที่เข้ากับผ้าตากัดได้ดี เช่น หนังกะพี้ม ผ้าแคนวาส หรือผ้ายีนส์ เพราะเนื้อแข็งเหมือนกัน แล้วเล่นโครงสร้างทรงสีเหลี่ยม เช่น กระเป๋าห้าเหลี่ยม สะพายข้าง หรือแจ็กเก็ตทรงกล่อง ใส่ดีเทลลายตากัดแค่บางส่วน คนจะรู้สึกว่าใส่สบายแต่ไม่เชย และกลุ่มนักออกแบบผลิตภัณฑ์สะท้อนว่า หากต้องการให้ผ้าทอลายตากัดตอบโจทย์ตลาดคนรุ่นใหม่ ควรคำนึงถึง 4 ด้านสำคัญ ได้แก่ การใช้ลายผ้าแบบบางส่วน การเลือกโทนสีร่วมสมัย การจับคู่วัสดุให้มีมิติใหม่ และการออกแบบรูปทรงให้เข้ากับแฟชั่นยุคใหม่ การใช้ลายตากัดควรเน้นในลักษณะ “ตกแต่ง” แทนการใช้เต็มผืน เพื่อไม่ให้เกิดความรู้สึกหนาแน่นหรือโบราณเกินไป โทนสีควรปรับมาใช้กลุ่มสีเอิร์ธโทนหรือพาสเทล เช่น เทาอ่อน น้ำตาลอมเขียว ครีม เพื่อให้เข้ากับเทรนด์แฟชั่นปัจจุบัน วัสดุที่เหมาะสมสำหรับการจับคู่กับผ้าทอลายตากัด ได้แก่ หนังกะพี้ม แคนวาส หรือยีนส์ ซึ่งให้ความแข็งแรงแต่ร่วมสมัย นอกจากนี้ ควรออกแบบรูปแบบที่เรียบง่ายแต่มีสไตล์ เช่น เสื้อโอเวอร์ไซส์ กระเป๋าทรงกล่อง หรือเสื้อแจ็กเก็ตที่มีลายแซม เพื่อตอบโจทย์ความต้องการของคนรุ่นใหม่ที่ทำให้ความสำคัญกับแฟชั่นเชิงวัฒนธรรมแบบมินิมอลและมีเรื่องราว และผลการสนทนากลุ่มเกี่ยวกับตลาดที่สินค้าจากผ้าทอลายตากัดสามารถขายได้ เช่น ตลาดนักท่องเที่ยว ตลาดออนไลน์ ตลาดต่างประเทศ คือ ถ้าออกแบบให้ร่วมสมัย ผ้าตากัดมีศักยภาพสูงในการเข้าตลาดนักท่องเที่ยว เพราะลวดลายมีเอกลักษณ์ สามารถเล่าเรื่องท้องถิ่นได้ และถ้าทำเป็นของขวัญพรีเมียม เช่น ผ้าพันคอ กระเป๋าแฮนด์เมด ก็

เข้าสู่ตลาดต่างประเทศได้ง่ายครับ โดยเฉพาะในยุโรปที่ชอบของแฮนด์คราฟต์ ตอนนี้เราขายผ่านเพจ Facebook กับ Shopee ลูกค้าส่วนใหญ่เป็นคนเมืองวัยทำงาน ชื้อเป็นของขวัญหรือของใช้ส่วนตัว ถ้ามีเวลาทำ Content ดี ๆ เล่าเรื่องผ้า จะทำให้สินค้าขายได้ในตลาดออนไลน์ต่อเนื่องและนักท่องเที่ยวที่มาเที่ยวเกาะยอ โดยเฉพาะชาวต่างชาติ เขามองว่ามีเรื่องราว อยากได้อะไรที่ไม่เหมือนใคร เราขายผืนเล็ก ๆ หรือของใช้ชิ้นเล็ก เช่น ซองแว่น กระเป๋าเหรียญ ผ้าลายตากัดถ้าจับคู่กับดีไซน์ที่ดูเรียบหรู จะเหมาะกับลูกค้าต่างชาติ โดยเฉพาะกลุ่มนักท่องเที่ยวที่มองหาของที่ระลึกไม่เหมือนใคร เราเคยเอาไปออกบูธกับกรมพัฒนาชุมชน ลูกค้าชาวเยอรมันกับญี่ปุ่นสนใจมาก พวกมาเลยก็ชอบ เขาบอกว่าให้ความรู้สึกเป็นของแท้ ไม่ใช่ของโรงงาน จากการสนทนากลุ่มด้านการตลาดของผ้าทอลายตากัดสามารถสรุปได้ว่า ตลาดนักท่องเที่ยวขึ้นชอบสินค้าที่มีเรื่องเล่าและความเป็นท้องถิ่น การจัดทำสินค้าขนาดเล็ก เช่น ผ้าพันคอ ซองใส่ของ หรือกระเป๋าแฮนด์เมดที่พกพาง่าย พร้อมป้ายเล่าความเป็นมาของลวดลายตากัด จะสามารถสร้างความประทับใจและเกิดการซื้อซ้ำได้ ซึ่งตลาดออนไลน์ เป็นกลุ่มลูกค้าที่เป็นคนเมืองและวัยทำงาน ที่นิยมสินค้ามีเอกลักษณ์ ใช้เป็นของขวัญหรือของใช้ส่วนตัว ควรเน้นการทำคอนเทนต์ออนไลน์ เช่น คลิปเบื้องหลัง การทอผ้า บทสัมภาษณ์ช่างทอ หรือภาพการใช้งานจริง เพื่อสร้างเรื่องราวที่เข้าถึงผู้บริโภค ส่วนในตลาดต่างประเทศ มีความนิยมในงานหัตถกรรมจากภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ โดยเฉพาะยุโรปและญี่ปุ่น การส่งออกผ้าตากัดในรูปแบบสินค้าดีไซน์ร่วมสมัย เช่น กระเป๋าผ้า เสื้อคลุม หรือเครื่องประดับผ้า สามารถเป็นแนวทางขยายตลาดได้ หากมีการรับรองคุณภาพและบรรจุภัณฑ์ที่เหมาะสม ส่วนการสร้างแบรนด์ หรือ อัตลักษณ์ชุมชนนั้นช่วยส่งเสริมผลิตภัณฑ์

จากการสนทนากลุ่มเกี่ยวกับแบรนด์ หรือ อัตลักษณ์ชุมชน ช่วยส่งเสริมผลิตภัณฑ์ การมีแบรนด์และอัตลักษณ์ชุมชนถือเป็นสิ่งจำเป็นอย่างยิ่งต่อการส่งเสริมผลิตภัณฑ์ผ้าทอลายตากัด ในบริบทตลาดปัจจุบันที่เต็มไปด้วยการแข่งขัน แบรนด์ ไม่เพียงเป็นเครื่องหมายทางการตลาด แต่ยังเป็นตัวแทนของความน่าเชื่อถือ ความภาคภูมิใจ และการรับรู้ของลูกค้า เมื่อลูกค้าสามารถจดจำชื่อแบรนด์หรือแหล่งผลิตได้อย่างชัดเจน โอกาสในการกลับมาซื้อซ้ำและการแนะนำต่อย่อมมีมากขึ้น ในขณะเดียวกัน อัตลักษณ์ชุมชน คือ หัวใจสำคัญของแบรนด์ที่แข็งแรง โดยเฉพาะสำหรับผลิตภัณฑ์จากงานหัตถกรรมอย่างผ้าทอ ลวดลายตากัด ซึ่งมีที่มาจากวิถีชีวิตชาวประมงเกาะยอ หากสามารถเล่าเรื่องที่มาของลาย เทคนิคการทอ หรือประวัติของช่างฝีมือที่สืบทอดกันมา จะทำให้ผ้าทอไม่ใช่เพียงสิ่งของหนึ่งชิ้นแต่เป็น “ผ้าที่มีชีวิต” ที่มีคุณค่าเชิงวัฒนธรรม สามารถสร้างความแตกต่างจากผ้าทอในพื้นที่อื่นได้อย่างชัดเจน ทางด้านหน่วยงานในชุมชนควรเข้ามาช่วยส่งเสริมการพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอลายตากัด คือ ถ้ามีหน่วยงานจากพัฒนาชุมชน หรือ อบจ. เข้ามาช่วยฝึกอบรม โดยเฉพาะเรื่องออกแบบกับตลาด เราก็จะพอมิแรงใจ ทอต่อ เพราะคนรุ่นใหม่ไม่ค่อยสนใจแล้ว ต้องให้เขาเห็นว่าผ้าทอลายตากัดมีคุณค่าเป็นอย่างยิ่ง ดังนั้น วัฒนธรรมสร้างสรรค์ภูมิปัญญาผ้าทอลายตากัด ตำบลเกาะยอ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา จะเกิดความยั่งยืนได้นั้นจำเป็นต้องได้รับความร่วมมือและแบบบูรณาการการทำงานจากหลายภาคส่วนในชุมชนท้องถิ่น ได้แก่ องค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล สถานศึกษา หน่วยงานราชการ และหน่วยงานเอกชนได้เข้ามามีบทบาทหนุนเสริมเพื่อการอนุรักษ์ สืบสาน และต่อยอดองค์ความรู้ร่วมสมัยเพื่อสร้างเป็นนวัตกรรมผ้าทอลายตากัดอย่างยั่งยืนรวมทั้งการสร้างความตระหนักให้คนในชุมชนเห็นคุณค่าและภูมิใจกับมรดกภูมิปัญญาผ้าทอลายตากัด ตำบลเกาะยอ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา

อภิปรายผล

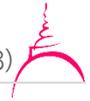
จากผลการวิจัย สามารถอภิปรายผลได้ ดังนี้

ผลจากการศึกษาของค้ความรูภูมิปัญญาผ้าทอลายตากัด ตำบลเกาะยอ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา ซึ่งผ้าทอเกาะยอมีประวัติความเป็นมาที่ยาวนานผ้าทอลายตากัด เกิดขึ้นจากแนวคิดของชาวบ้านในชุมชนที่ผู้ชายออกไปทำอาชีพประมงพื้นบ้าน โดยการนำเครื่องมือในการจับสัตว์น้ำที่มีชื่อเรียกว่า อวน หรือ กัด มาใช้ ส่วนผู้หญิงทำงาน

อยู่กับบ้าน ทำงานบ้าน เย็บปักถักร้อย เป็นต้น หลังจากเวลาผ่านไป พบว่า ผู้หญิงที่ทำงานอยู่กับบ้านจึงเกิดแรงบันดาลใจที่จะออกแบบลายผ้าโดยการใช้ลายของกัตหรืออวนมาออกแบบ และทำให้เกิดเป็นชื่อ “ผ้าทอลายตากัต” ที่เรียกกันมาจนถึงปัจจุบัน พบว่า สอดคล้องกับแนวคิดของทีสอดคล้องกับแนวคิดของ ธเนศวร์ เจริญเมือง ที่กล่าวถึง การทอผ้าลายตากัต เกิดจากแรงบันดาลใจของชาวบ้าน ผ่านเครื่องมือทำการประมงหรือ ที่เรียกว่า “Cultural Embeddedness” ซึ่งเป็นงานหัตถกรรมพื้นบ้านที่ทรงคุณค่าเกิดจากวิถีคิดของชาวบ้านในชุมชนที่มีเรื่องราวต่าง ๆ ผ่างอยู่ (ธเนศวร์ เจริญเมือง, 2555) ผ้าทอลายตากัตเป็นอัตลักษณ์ที่โดดเด่นของชาวบ้านที่ได้รับการถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่น และต่อยอดองค์ความรู้ผ่านการปฏิบัติที่ว่า การพัฒนาผลิตภัณฑ์ชุมชนเชิงวัฒนธรรมจะต้องสร้าง “คุณค่าทางวัฒนธรรม” (Cultural Value) ที่สะท้อนเรื่องราวของชุมชนมากกว่าการผลิตเพื่อการบริโภคเพียงอย่างเดียวและจะต้องสร้างความโดดเด่นให้สามารถสร้างมูลค่าได้ในขณะเดียวกันจะต้องส่งเสริมและการอนุรักษ์ควบคู่กันไปด้วย (ธำรงรัฐ ศรีทอง, 2562) ในความละเอียดละออและมิติทางเทคนิคในการทอผ้า คือ เครื่องสะท้อนความซับซ้อนของภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้ผ้าทอมีมูลค่าทางวัฒนธรรมและเศรษฐกิจเพิ่มขึ้น ในกระบวนการคัดลายผ้า โดยใช้สมุดกราฟ ถือเป็นนวัตกรรมที่เกิดจากการประยุกต์เครื่องมือร่วมสมัยกับองค์ความรู้พื้นบ้านที่กล่าวถึง “ภูมิปัญญาเชิงประยุกต์” (Applied Indigenous Knowledge) ที่ช่วยให้ชุมชนสามารถรักษาเอกลักษณ์ของตน นอกจากนี้การเลือกใช้วัสดุอย่าง ด้ายฝ้ายหรือด้ายสังเคราะห์ และการใช้ โหมดไฟฟ้า แทนการหมุนมือแบบดั้งเดิม แสดงให้เห็นถึงการพัฒนาและปรับตัวของช่างทอผ้าในชุมชนต่อความเปลี่ยนแปลงในยุคเทคโนโลยี โดยยังคงรักษาภูมิปัญญาการทอผ้าแบบเดิมเอาไว้ได้ และแนวคิดของ Throsby, D. ชี้ให้เห็นว่า การอนุรักษ์วัฒนธรรมมิใช่การหยุดนิ่ง แต่คือการปรับประยุกต์ให้เหมาะสมกับบริบททางสังคมและเศรษฐกิจร่วมสมัย ภูมิปัญญาการทอผ้าลายตากัตของชุมชนเกาะยอ จังหวัดสงขลา ถือเป็นองค์ความรู้ท้องถิ่นที่มีรากฐานมาจากวิถีชีวิตของผู้หญิงในชุมชนมาอย่างยาวนาน ระบบการเรียนรู้แบบครอบครัวมีบทบาทสำคัญในการถ่ายทอดความรู้ โดยเฉพาะผ่านกิจกรรมประจำวัน เช่น การกรอผ้า คัดลาย และผูกตะกอ ซึ่งเป็นการเรียนรู้จากแม่ ยาย หรือญาติผู้ใหญ่ในบ้าน ผ่านการลงมือทำจริงในบริบทของครอบครัวและกลุ่มสตรีทอผ้าในชุมชน แนวทางการเรียนรู้เช่นนี้ช่วยให้เกิดการสังสรรค์กันอย่างเป็นธรรมชาติ และรักษาความละเอียดประณีตของงานฝีมือไว้ได้อย่างต่อเนื่อง (Throsby, D., 2001) จะเห็นได้ว่า ภูมิปัญญาการทอผ้าลายตากัตของชุมชนเกาะยอ จังหวัดสงขลา เป็นตัวอย่างสำคัญของการถ่ายทอดองค์ความรู้ผ่านระบบครอบครัวและกลุ่มผู้หญิงในชุมชน ซึ่งสะท้อนถึงลักษณะของการเรียนรู้ที่ฝังตัวอยู่ในวิถีชีวิตประจำวัน (Situated Learning) โดยไม่จำเป็นต้องมีห้องเรียนหรือหลักสูตรที่เป็นทางการ แต่เกิดขึ้นจากการลงมือปฏิบัติจริงภายในครัวเรือน โดยเฉพาะผ่านกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการทอผ้า เช่น การกรอผ้า การคัดลาย และการผูกตะกอ แนวทางการเรียนรู้แบบนี้แนวคิดของ Lave, J. & Wenger, E. ชี้ให้เห็นว่า “การเรียนรู้ในชุมชนการปฏิบัติ” (Community of Practice) ซึ่งเน้นการเรียนรู้ผ่านการมีส่วนร่วมอย่างค่อยเป็นค่อยไปในกิจกรรมของชุมชน โดยมีสมาชิกผู้มีประสบการณ์เป็นผู้ถ่ายทอด และผู้เรียนจะสังสรรค์กันผ่านการปฏิบัติจนกลายเป็นผู้เชี่ยวชาญในที่สุด ลักษณะของการเรียนรู้เช่นนี้ทำให้ภูมิปัญญาการทอผ้าลายตากัตมีความละเอียดประณีตและมีคุณภาพอย่างต่อเนื่อง ในบริบทของชุมชนเกาะยอ การเรียนรู้ไม่ได้แยกขาดจากวิถีชีวิต แต่หลอมรวมอยู่ในบทบาททางสังคม โดยเฉพาะบทบาทของผู้หญิงในครอบครัวที่เป็นทั้งผู้สืบทอดและผู้สร้างสรรค์ลวดลายผ้าทอให้คงอยู่และพัฒนาได้ตลอดเวลา (Lave, J. & Wenger, E., 1991) จากงานวิจัยของ เพ็ญญา กุลนภาดล และคณะ ชี้ให้เห็นว่า การพัฒนาอาชีพและทักษะในศตวรรษที่ 21 ควรให้ความสำคัญกับการเรียนรู้ผ่านการลงมือทำจริง ควบคู่กับการใช้กระบวนการเชิงจิตวิทยาที่เสริมสร้างศักยภาพในตนเองของผู้เรียน ซึ่งตรงกับบริบทของการเรียนรู้ในครัวเรือนของชุมชนเกาะยอ

แนวทางการพัฒนาผ้าทอลายตากัตสู่งานสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์กระเป๋าและเครื่องแต่งกายแฟชั่นร่วมสมัย ผ้าทอลายตากัตเป็นภูมิปัญญาที่ทรงคุณค่าที่ควรนำไปพัฒนาต่อยอดเป็นผลิตภัณฑ์ต่าง ๆ เช่น กระเป๋าและเครื่องแต่งกายแฟชั่นร่วมสมัย ทั้งนี้ เพื่อสร้างรายได้ให้กับชุมชนต่อไป ดังนี้ ถ้าจะเอาผ้าลายตากัตไปทำกระเป๋า

หรือเสื้อผ้าต้องเลือกเนื้อผ้าที่ไม่หนาเกินไปมีลายที่ละเอียดและต้องลดตะกอกให้เหมาะกับงาน เพราะลายตากัดใช้ 8 ตะกอลักษณะของลายจะเด่นแต่ผ้าเนื้อแข็ง ทั้งนี้ ควรให้ดีไซน์เนอร์มืออาชีพช่วยเลือกแบบที่เข้ากับแฟชั่นร่วมสมัยนิยมซึ่งผ้าทอลายตากัดเป็นลายที่มีลักษณะเฉพาะซึ่งจะต้องเลือกให้ Mix & Match กับวัสดุร่วมสมัย เช่น หนัง PU หรือผ้าใบ เพื่อให้ได้ความรู้สึกกราฟต์แบบเท่ ๆ จะทำให้สามารถดึงดูดใจผู้บริโภคได้ และควรออกแบบเป็น Collection ให้เป็นเรื่องเล่าเกี่ยวกับที่มาของลายผ้าเพื่อให้ได้บรรยากาศกลิ่นไอและสื่อถึงความเป็นท้องถิ่นเกาะยอ ให้มีความร่วมสมัยและคงความเป็นวัฒนธรรมไทย โดยมีกรเพิ่ม Storytelling ในการขาย เช่น ทำป้ายเล่าว่ามาจากเกาะยอ มีชื่อช่างทอมีลายมือเขียนบนการ์ดแนบไปในกล่องพรีเมียม จะทำให้สินค้าดูมีคุณค่าทางใจมากขึ้น แนวคิดของ อารังรัฐ ศรีทองชี้ให้เห็นว่า การสร้างผลิตภัณฑ์วัฒนธรรมที่มีคุณค่าต่อเศรษฐกิจต้องอาศัยการพัฒนาเชิงออกแบบควบคู่ไปกับการคงไว้ซึ่งคุณค่าทางวัฒนธรรม (อารังรัฐ ศรีทอง, 2562) ซึ่งในกรณีของผ้าทอลายตากัด การนำลายผ้าไปใช้ในส่วนประกอบของเครื่องแต่งกาย เช่น ขอบกระเป๋าลายแขนเสื้อ หรือแถบตกแต่ง แสดงให้เห็นถึงความเข้าใจในการลดทอนรายละเอียดอย่างมีสุนทรียะ เพื่อให้สามารถใช้งานได้จริงโดยไม่สูญเสียอัตลักษณ์เดิมของลายผ้า การเลือกใช้วัสดุผสม เช่น หนังเทียม ยีนส์ หรือผ้าแคนวาส ร่วมกับผ้าทอลายตากัด ยังเป็นตัวช่วยของการ “จับคู่เชิงวัสดุ” (Material Pairing) เป็นหัวใจของงานออกแบบร่วมสมัย ที่สามารถรักษามิติของวัฒนธรรมและเพิ่มคุณค่าทางแฟชั่นได้ในเวลาเดียวกัน ในแนวทางของ Holt เรียกว่า “Cultural Branding” หรือการสร้างแบรนด์จากรากวัฒนธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งในตลาดแฟชั่นยุคใหม่ที่ผู้บริโภคไม่ได้เลือกซื้อเพียงแค่สินค้า แต่เลือกซื้อ “เรื่องราว” ที่เชื่อมโยงกับตัวตนของตนเอง การเลือกใช้สี เช่น โทนพาสเทลหรือเอิร์ธโทน และการออกแบบให้เรียบง่ายสอดคล้องกับเทรนด์มินิมอล ยังช่วยขยายตลาดสู่กลุ่มคนรุ่นใหม่ในเมือง ซึ่งให้ความสำคัญกับแฟชั่นที่มีความหมายและยั่งยืน (Meaningful and Sustainable Fashion) ดังที่ UNESCO ได้ชี้ให้เห็นว่า การพัฒนาสินค้าวัฒนธรรมที่ตอบสนองบริบทสมัยใหม่นั้นเป็นหนทางหนึ่งในการทำให้ภูมิปัญญาท้องถิ่นดำรงอยู่และเติบโตได้ในตลาดโลก ส่วนด้านช่องทางการตลาด การเข้าถึงผู้บริโภคผ่านตลาดนักท่องเที่ยว ตลาดออนไลน์ และตลาดต่างประเทศ นับว่าเป็นกลยุทธ์ที่สำคัญ โดยเฉพาะการนำสื่อดิจิทัลมาประยุกต์ใช้ เช่น การถ่ายทำคลิปเบื้องหลังการทอผ้า หรือการสัมภาษณ์ช่างทอผ้า ซึ่งสามารถสร้างเชื่อมโยงความสัมพันธ์ทางจิตใจและสร้างคุณค่าทางสังคมได้ดี (UNESCO, 2003) ดังที่สอดคล้องกับแนวคิดของ Cavusgil, S. T. et al. กล่าวถึงการสื่อสารถึงรากเหง้าทางวัฒนธรรมผ่านช่องทางออนไลน์ที่มีผลอย่างมากต่อการรับรู้คุณค่าและการตัดสินใจซื้อในตลาดต่างประเทศ โดยเฉพาะสินค้าเชิงหัตถกรรมจากเอเชีย จากความพยายามที่สะท้อนให้เห็นถึงการเปลี่ยนผ่านของผ้าทอลายตากัดจาก “ผลิตภัณฑ์วัฒนธรรม” สู่ “ผลิตภัณฑ์เชิงสร้างสรรค์” (Creative Product) จึงเป็นแนวทางหนึ่งในการสร้างมูลค่าเพิ่มทางเศรษฐกิจควบคู่กับการอนุรักษ์วัฒนธรรมท้องถิ่นที่สร้างคุณค่าทางวัฒนธรรมให้สอดคล้องกับความต้องการของตลาด ผ่านการออกแบบที่ร่วมสมัยโดยไม่ละทิ้งรากเหง้าซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของ “เศรษฐกิจสร้างสรรค์” (Cavusgil, S. T. et al., 2014) การเปลี่ยนแปลงในลักษณะนี้สอดคล้องกับแนวคิดของ Throsby, D. ที่ระบุว่า ความสำเร็จของการอนุรักษ์วัฒนธรรมต้องควบคู่กับการใช้ประโยชน์ทางเศรษฐกิจอย่างเหมาะสม ทูทางวัฒนธรรมเป็นสินทรัพย์ที่มีการฝังตัว (Embodies) สะสม (Stores) และให้ (Provides) คุณค่าทางวัฒนธรรมนอกเหนือจากมูลค่าทางเศรษฐกิจของสินทรัพย์นั้น ซึ่งคนรุ่นหลังจำเป็นต้องอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมไว้ให้การดำรงอยู่อย่างยั่งยืน (Throsby, D., 2001) ในการอนุรักษ์สืบสาน และต่อยอดมรดกทางวัฒนธรรมต้องมีการดำเนินงานอย่างต่อเนื่องและเชื่อมโยงกับชีวิตประจำวันของเยาวชนและเจ้าของชุมชนอย่างแท้จริง ที่สอดคล้องกับงานวิจัยของ UNESCO ที่กล่าวว่า การอนุรักษ์มรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมต้องอาศัย “กระบวนการที่มีชีวิต” ซึ่งต้องเกิดจากการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างรุ่น การฝึกฝนจริง และการบูรณาการกับระบบการศึกษาอย่างต่อเนื่อง แนวทางอนุรักษ์ที่มีศักยภาพในอนาคตจึงควรเน้นไปที่ “การเรียนรู้แบบมีส่วนร่วม” โดยเปิดพื้นที่ให้เยาวชนเข้ามามีบทบาท เช่น การจัดตั้งศูนย์เรียนรู้ผ้าทอ การบรรจุหลักสูตรเสริมในโรงเรียน การจัดกิจกรรมออกแบบลายผ้า หรือค่ายฝึกทอผ้าในช่วงปิดภาคเรียน สิ่งเหล่านี้ไม่เพียงแต่สร้างความรู้

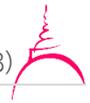
แต่ยังช่วยสร้างความรู้สึกรู้สึกเป็นเจ้าของต่อมรดกทางภูมิปัญญาอันจะนำไปสู่การพัฒนาผลิตภัณฑ์ควบคู่กับการวางแผนการตลาดที่ทันสมัย โดยเฉพาะการใช้ สื่อออนไลน์ ช่องทางในการจำหน่ายสินค้าและสื่อสารความเป็นอัตลักษณ์ของชุมชนเกาะยอผ่านเรื่องเล่า (Storytelling) เพื่อให้เข้าถึงกลุ่มผู้บริโภครุ่นใหม่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ (UNESCO, 2003) ดังนั้น การสื่อสารและการเผยแพร่ข้อมูลเพื่อการอนุรักษ์ สืบสานและต่อยอดมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม เพื่อให้กลุ่มคนทุกช่วงวัยได้เข้าถึงนั้นจำเป็นต้องสร้างเครื่องมือต่าง ๆ ผ่านสื่อออนไลน์ ดังที่ ระวี แก้วสุกใส และ ชัยรัตน์ จุลปาโล ได้เสนอแนวคิดที่ว่า สังคมออนไลน์เป็นการรวมตัวกันของกลุ่มคนในรูปแบบใดรูปแบบหนึ่งบนโลกอินเทอร์เน็ตหรือเรียกว่าชุมชนออนไลน์เพื่อให้ทุกคนได้ใช้ประโยชน์และเข้าถึง และเปลี่ยนความคิด ประสบการณ์ ร่วมกันได้อย่างรวดเร็วและไร้พรมแดน ผ่านช่องทางติดต่อที่หลากหลายเช่น Website Facebook YouTube Line Twitter (ระวี แก้วสุกใส และชัยรัตน์ จุลปาโล, 2556) จะเห็นได้ว่าปัจจุบันสื่อออนไลน์เข้ามามีบทบาทอย่างลึกซึ้งไม่ได้ ซึ่งผู้วิจัยจำเป็นต้องนำแอปพลิเคชันต่าง ๆ เข้ามาใช้ในการบูรณาการและนำวัฒนธรรมสร้างสรรค์ภูมิปัญญาผ้าทอลายตากัด ตำบลเกาะยอ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา มาอนุรักษ์ สืบสาน และต่อยอด เพื่อให้คนรุ่นใหม่ได้เห็นคุณค่าและอนุรักษ์ไว้ให้คงอยู่ชุมชนตลอดไป

สรุปและข้อเสนอแนะ

วัฒนธรรมสร้างสรรค์ผ้าทอลายตากัด ตำบลเกาะยอ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา สามารถสรุปผลการวิจัยได้ 2 ประเด็น คือ 1) องค์ความรู้ภูมิปัญญาผ้าทอลายตากัด ตำบลเกาะยอ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา เป็นผ้าทอพื้นเมืองที่เกิดจากกระบวนการคิดของชาวบ้านมีฐานรากมาจากวิถีการดำเนินชีวิตซึ่งผู้ชายจะออกไปจับสัตว์น้ำหรือทำการประมงพื้นบ้านในลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาบริเวณเกาะยอ และได้นำกัต หรือ อวนมาใช้เป็นเครื่องมือในการจับสัตว์น้ำ ส่วนผู้หญิงได้ทอผ้าอยู่กับบ้านจึงเกิดแรงบันดาลใจที่จะออกแบบลายผ้าให้เหมือนลายของกัตหรืออวน และได้เรียกชื่อลายผ้าที่ออกแบบขึ้นว่า “ผ้าทอลายตากัด” : ซึ่งเป็นที่มาและเรียก กันมาจนถึงปัจจุบัน “ผ้าทอลายตากัด” เป็นผ้าที่มีลวดลายสวยงามที่เป็นภูมิปัญญาอันทรงคุณค่าแปลงจากเรื่องธรรมดาให้เป็นอัตลักษณ์และมรดกทางวัฒนธรรมของชุมชนเกาะยอและได้มีการถ่ายทอดเรื่องราวที่สะท้อนถึงวิถีชีวิตของชาวบ้านในชุมชนเกาะยอไว้บนผืนผ้าอย่างมี ความหมาย และ 2) แนวทางการพัฒนาผ้าทอลายตากัดสู่งานสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์กระเป๋าและเครื่องแต่งกายแฟชั่นร่วมสมัย สามารถนำมาพัฒนาสร้างสรรค์เป็นผลิตภัณฑ์และงานแฟชั่นต่าง ๆ ร่วมสมัยเพื่อสร้างรายได้สร้างอาชีพให้กับคนชุมชนต่อไป ซึ่งการนำผ้าทอลายตากัดมาสร้างสรรค์ผลงานนั้นต้องคำนึงถึงปัจจัยต่าง ๆ ทั้งโอกาสและผลกระทบที่จะตามมา แต่จะต้องออกแบบให้ร่วมสมัย Mix & Match เพื่อให้ได้ความรู้สึกรู้สึกถึงกลิ่นไอของวิถีชีวิตของชุมชนเกาะยอสามารถดึงดูดใจผู้บริโภคได้ Collection ที่สร้างสรรค์ขึ้นมาจะต้องเป็นเรื่องเล่าอย่างมีความหมายและยังคงความเป็นไทยสู่ความร่วมมือ โดยมีการเพิ่ม Storytelling เพิ่มความเป็นพรีเมียมซึ่งจะทำให้สินค้าดูแพงและมีคุณค่าทางใจมากขึ้น แต่ยังคงอนุรักษ์ สืบสาน และต่อยอด สู่ความยั่งยืนต่อไป ข้อเสนอแนะหน่วยงานภาครัฐ เช่น องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นควรกำหนดไว้ในแผนการดำเนินงานเพื่อการอนุรักษ์วัฒนธรรมภูมิปัญญาท้องถิ่นไว้อย่างยั่งยืน สถานศึกษาควรนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาจัดทำเป็นหลักสูตรเสริมหรือหลักสูตรเพิ่มเติมเพื่อให้เด็กและเยาวชนได้เรียนรู้และสามารถนำองค์ความรู้มาต่อยอดได้ นักวิชาการ หรือผู้นำชุมชนควรมีการตั้งกลุ่มการอนุรักษ์ภูมิปัญญาผ้าทอเกาะยอ และดำเนินการอย่างยั่งยืนเพื่อให้เป็นศูนย์การเรียนรู้แก่ผู้ที่สนใจ

เอกสารอ้างอิง

- คมกริช ชาญนรงค์ และบุญสม ยอดมาลี. (2560). การใช้สาระด้านภูมิปัญญาท้องถิ่นใน สถานศึกษา สภาพปัญหา และการพัฒนาเชิงสร้างสรรค์. วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม, 11(3), 59-71.
- ครุฑพาศ สาสะนัย. (24 มิ.ย. 2568). การออกแบบผ้าทอลายตากัด. (อุมาพร จรุงโรจน์, ผู้สัมภาษณ์)

- ธนสวรรค์ เจริญเมือง. (2555). ชุมชนท้องถิ่นกับภูมิปัญญาไทย. เชียงใหม่: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- ธำรงค์รัฐ ศรีทอง. (2562). การพัฒนาผลิตภัณฑ์ท้องถิ่นเชิงวัฒนธรรมสู่เศรษฐกิจสร้างสรรค์. กรุงเทพมหานคร: สำนักงานศิลปวัฒนธรรมร่วมสมัย กระทรวงวัฒนธรรม.
- ประกอบ ใจมั่น. (2539). การศึกษาสภาพปัญหาและความต้องการเกี่ยวกับการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่นในการเรียนการสอนในโรงเรียนโครงการขยายโอกาสทางการศึกษาขั้นพื้นฐานสังกัดสำนักงานการประถมศึกษาจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนล่าง. กรุงเทพมหานคร: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พนัชกร พิทธิยะกุล. (2565). รูปแบบการพัฒนาหลักสูตรท้องถิ่น: มรดกภูมิปัญญาผ้าทอเกาะยอ แบบมีส่วนร่วมของเยาวชน ตำบลเกาะยอ อำเภอเมือง จังหวัดสงขลา. ใน ดุษฎีนิพนธ์ปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวัฒนธรรมศึกษา. มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- พรเพ็ญ อนันตพันธุ์ (ป้าดำ). (24 มิ.ย. 2568). องค์ความรู้ภูมิปัญญาผ้าทอลายตากัดและแนวทางการพัฒนาผ้าทอลายตากัดสู่งานสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์. (อุมาพร จรูญโรจน์, ผู้สัมภาษณ์)
- พรสุดา มาระเสนา (น้ำปุ๋ย). (24 มิ.ย. 2568). แนวทางการพัฒนาผ้าทอลายตากัดสู่งานสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์กระเป๋าและเครื่องแต่งกายแฟชั่นร่วมสมัย. (อุมาพร จรูญโรจน์, ผู้สัมภาษณ์)
- ยายเรณู เพชรทอง. (24 มิ.ย. 2568). องค์ความรู้ภูมิปัญญาผ้าทอลายตากัดและการออกแบบผ้าทอ. (อุมาพร จรูญโรจน์, ผู้สัมภาษณ์)
- ระวิ แก้วสุกใส และชัยรัตน์ จุลปาโล. (2556). เศรษฐศาสตร์วัฒนธรรมเบื้องต้น. กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- รัตนะ บัวสนธ์. (2542). การพัฒนาหลักสูตรและการจัดการเรียนการสอนเพื่อถ่ายทอดภูมิปัญญาท้องถิ่น: กรณีศึกษาชุมชนแห่งหนึ่งในภาคกลางตอนบน. ใน วิทยานิพนธ์การศึกษามหาบัณฑิต สาขาวิจัยและการพัฒนาหลักสูตร. มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.
- ลุงจิต เพชรทอง. (24 มิ.ย. 2568). การออกแบบผ้าทอลายตากัด. (อุมาพร จรูญโรจน์, ผู้สัมภาษณ์)
- วีระยุทธ์ เพชรทอง (ป้าข้าง). (24 มิ.ย. 2568). องค์ความรู้ภูมิปัญญาผ้าทอลายตากัด. (อุมาพร จรูญโรจน์, ผู้สัมภาษณ์)
- สำนักงานราชบัณฑิตยสภา. (2560). พจนานุกรมศัพท์พฤษศาสตร์ ฉบับราชบัณฑิตยสภา. กรุงเทพมหานคร: ราชบัณฑิตยสภา.
- Cavusgil, S. T. et al. (2014). International Business: The New Realities. (3rd ed.). Melbourne: Pearson Australia.
- Lave, J. & Wenger, E. (1991). Situated Learning: Legitimate Peripheral Participation. Cambridge: Cambridge University Press.
- Throsby, D. (2001). Economy and culture. Cambridge: Cambridge University Press.
- UNESCO. (2003). Convention for the Safeguarding of the Intangible Cultural Heritage. Paris: United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization.